GUDA-OTSAK

"Kirikiño" saila

KANPANTZAR-GAÑEAN. — Uriko epeltasuna itxirik aste bi ta erdi dira mendiratu nintzala. Elorio'tik gorako aldanea artu nebanean, biotza estu be estu taupadaka asi yatan. Zer dala-ta? Bildurrez? Ez orixe! Geure gudari bulartsu ta zintzoen artera niñoyalako zan.

Mendi-kukutzean aurkitzen dira gudari zangar oneik biotza sendo, begia erne. Aberri ederra zapaldu ta ezereztu nai dauan arerio beltzaren bekokiz-bekoki. Euren zainpean dagoz Elgeta'ko mugetatik asi ta Arrasate gañerako mendi-tontorrak. Txabola ederrak egin dabez mendi-sayetsetan, negu-aldiko euri, aize ta kaskabarrai irunur egiteko lain diranak. Bergara, Angiotzar ta beste Gipuzkoa'ko erri ta mendi galur asko begipean daukiez. Ba-dir inguru oneitan Sase...-aldiko gipuzkoar leyalak be- euren erri-txoko maitea iñoiz be aiztu barik, amesetan darabilezak. Danok daukazuz begi-zoli, etsayaren zain. Danok dagoz gertu, bear izan ezkero, euren zanetako odola Aberriaren alde eskintzeko.

BERTOKO AGINTARIAK. — Zelako aita, alaka semea; zelako nagusia, alako menpekoa. "Kirikiño" gudalokoko agintariak mutil buru-jantzi ta bulartsuak dozuz. Euren zainpean dagozan gudari gazteak zuzenez artezteko gai diranak. Arrgal-unetan sendotu ta otz-orduetan bizkortzen dakienak. Mendi gain zokoak ondo baño obeto dazauez, baita menpekoen biotz bazterrak be. Eta auxe gauza garrantzitsuena eskupekoak egokiro zuzentzeko; batkotxaren sena ta izakera berezia ezagutu.

MEZA DEUNA. — Jaungoikoaren legeko irugarren agindüak jai egunak jai-egitea eskatzen dausku. Ba dakit guraso askok, batez be gudarien amak, artega bizi dirana; euren semean menditar egin diranetik egin diranetik mezarik eta ez dabela entzuten uste baitabe. Baña okerr zagoze, gurasoak. Zuen seme zindoak mendi-txontxurretan bizi arren, ez dira aiztukor. Meza deuna igande ta jai oso gustietan (baita askok egunero be) entzuten dabe. Niri neuri oso atsegin izaten yat emengo txabolako meza gurgarria. Inguruan apaingarririk asko eta agiri; gudari-jantziak or-emen dingiliz izan ezik. Mai-gañean aldara txikia bear dan guztiagaz, ta kitu. Belen'go estalpetxoa sarri datorkit burura. Emengo ta ango txirotasun arrigarriak! An Jaungoikoaren Semea jayo zan; emen apaizaren itzen indarrez ogi-atia Gorputz ta ardao-apurra Odol biurtzen da.

EURON IZKUNTZA. — Euzkotarrok beste erren antzik ez dogunik nik ez diñot, baña ba-dogu bereizgarririk naikoa; oneitako bat geure ele-gozo-ederra: euzkera. Iñor euzkeraz mintzatzen dala ba dakusgu, berealaxe diñogu: au euzkelduna dok. Orr guk izan geinkean bereizgarririk ederrena. Gure mutil Aberri miñez darcaratuak ba-dakie nunbait onela dana, ta euron biozkada ta gogaiak bata besteari adierazteko beti euzkera, amaren altzo samur beroan ikasia, darabiltzue. Onetan beste askotan lez, aintzagarri dira gazte zintzo oneik. Artu begie nire txalo otsik zaratatsuena. Gudari-sail guztietakoak beste ainbeste egingo ba-lebe, ziur zagokeze beste txori batek gure barrutian abestuko leuskigu.

UMORE ONA. — Euzko guda onetan, sarritan gogorkiro burrukatu izan arren be, ezta umore ona palta izan. Kanpantzar-gañean be gogaldi edo umore ona eurrez ta merke saldu oi da. Batean adar-jotea dala, bestean txantxea; batean oni ziri, bestean ari saka. beti barre ta algara ugari. Gaztea beti alai, ta alaitasuna gauza ederra dozu mendian sarri agiriak erakusten dauskuzan eguraldi otz-aspergarriari arpegi emoteko.

BIOTZ ON, GUDARI GAZTEAK! — Arerio zitalari begiz begi, gau ta egun, erroapentsu zagoze. Guda-oñeko jur metari itsatsita ordu eten bakoak emoten dozuez. Eta ez biotz-jausi, bulartsu baño. Aberri galdatan gori gori daukazue biotz-azpia eta su ori kanpotiko zer makalkorren anzgarri berebizikoa yatzue. Eutsi kemenez gure lur gogo gartsuz maitatuaren arerio ezesgarriai. Onick nekeok joango dira, ta laster joan be; eta ekaitzaren ostean ertialdi zoragarria. Laster dogu zorion eguna. Azkatasun eguzkia mendi-ostetik txinpartaka daukagu. Bere laztan amakorra izango yakun legun-eztitsua! Gure biotz-ortuan sortuko dauan por-lore bikaña! Biotz on, gazte maiteak!

IGOTZ

KALAMUA'TIK

Bertso berrijak

Bertso berriyak jartzera goaz,
atsegin dunak aditu,
gure barrenak beteak daudez
ezin geioan kabitu.
oartzapenak jarri orduko
biotza zaigu mugitu,
naiago geunke bezela
zuren kontauko bagenu.

Zoritxarrean fundatutako
"faxista" ankerren gerra
Franco'k nai luke bereganatu
geure aberri ederra.
Baña Euzkadi'k badu oraindik
txindia eta indarra
len zan bezela ikusi nai ba
izango degu bearra.

"Faxista" batek geuri esana
Donostia'ko kafian
Franco agintzen ikusikogu
laister Madrid'ko kortian
alegiñen paltarik ez dute
onera sartu naiean
ez dute oyek aurrera egingo
gu bizi geran artian.

Eguzkia zarrak "bonbaz" beterik
odei mokorren artian
milaka "mina" itxasoan ta
"sumarinoak" urpian
oyek gertutzen ibili dira
joan daneko aspaldian
moro ta aleman, italiarrak
"faxista" oyekin tartian.

Abendua'ren ogeita setan
lendabiziko bizita
goltikan bera abitu ziran
euron mendiak utzita
"San Andres"koak tinko egonik
baretozala ikusita
oyek etzuten asko urteko.
gu ala geonik jarrita.

Guziak ziran irureunenbat
bi erronkan ornituak
gu zapaltzeko itxaropenez
arotuz euron buruak
"San Andres"koak etzegozan lo
baizik ondo armatuak
oso laister makurtu zirian
"faxista"n buru arruak.

Irurogeita amabost illak
eun ta geio zauritu
euron buruak orla ikusirik
ezin aurrera jarraitu
batzuk batetik, bertck bestetik
atzerantz ziran abitu
orlako zurra eramaterik
etzuten asko pentzatu.

Lenenik oyek pentzatzen zuten
ilko giñala guziak
baño oraindik gure "kuadrillan"
bagera gizon biziak
indar aundiko armak daukagu
sorrean ondo jantziak
gure menpe geldituko dira
"rekete" ankerr guziak.

Ona emen bederatzi bertso
ez deu nai geio jarraitu
denpora pasa txaboi batian
"kuadrillan" atera ditu.
Ezer gaizkirik jarri badegu
oraingoaitik parkatu
guda onetan iltzen ez danak
zer kontau izango ditu.

ANDONI

MUETA GUSTIETAKO KRISTALAK
GORBEA Y C.ía
41'gn. Alameda de San Mamés txajdian
11447 Urrutizkiña

ASTURIAS'EN

Kalietan barrura duaz azkatasunaren gudariak. - Silla del Rey inguruko burrukea.

ASTURIAS'GO GUDA-IZPARRAK
KALIETAN BARRURA DUAZ ERRI-ALDEZLEAK

Gijon (afatsaldeko lau ta erdietan). Goizaldez Puerta Nueva'n adoretsu iñarduen eta Arzobispo Gisasola kaleko etxe batzuk artu ebezan.

Santo Domingo etxedian erri-aldezleak kementsu jarraitu eben jo ta jo. El Escamplero'n eta Naranko'n guda-ekiñaldi aundirik ezin egin daike euri ta odorrak eragozpen aundi yakaez ta; baiña erri-aldezleok ez doguz nagi, guda-laban-girran eta guda-toki sendotzen diñardue.

Oviedo'n lenengotan baizen gogotsu dagoz gudariak eta egundoko zapuztuak emoten dautsez paxistoi.

Silla del Rey inguruan areriuen eraso bateri gogor eutsi eutsen erkaldarrak eta areriuei gudari asko zauritu ta il eutsezan. Jasoteka laga ebezan gorpu ta guda-izkilu batzuk.

Colloto-aldean, be, izan zan tiroka-jardunaldia, baiña galtzerik ez eben izan erri-aldezleak.

Orra Oviedo'ko guda goibean barri.

GUDA EPAIKARITZAK

Gijon.—Guda-oiñetan Guda-Epaikaritzak sorrtzeko bear diranak egin daus Guda-Epaikaritza Nagusiak. Guda-Epaikari oreik gudari-agindu-austeta guda-tokietako lege edo lotsa auste gustiak arakatu ta epaituko dabez.

LORETXO

ELEBERRI - EDESTIA

Zarautzar gudari kementsuari gelgarri ta maitasunez.

V

Berbizkunde eguna da. Goizean goiz Loretxo prailetako elizaratu da jaupa entzun ta Yauna artzeko asmoz. Yon ere ordu berean da eta alkar ikusten dira eliza sarreran.

Udaberriko egun zoragarria da. Ortze ero ozkarbi. Eguzkiaren printzak jaia goraltzen dute. Zugastia alkar maite diran gasteak maitasun aitorpena egiteko toki ametslaria dago...

Ala bear da etzuten aratsalde zal egon bearik. Elizatik aterata zugastiratu ziran Yon eta Loretxo. Uste gabe... alkar bilatu zuten.

—Egunon, Loretxo.

—Egunon, Yon. Osatu altzera? Ondo arkitzen altzera?

—Bai, oso ondo nago. Eskerrik asko, Loretxo. Zurekin itzegiteko egarriz luze iritzirik ba'nengon ere, uste baño lenago alkar ikusi gera. Toki atsegiña benetan zugasti auxen. Amaika amets egindako zugastia. Madrid'en onelako zugastirik ikusi dezu? Zerbait edestuko aldirazu?

—¡Bai, orixe! Aurretik, ordea, Madrid'eko bizikeratzaz eta idazti aberrkoiak artzen asi nintzan ezkero, nere biotza aberrtzaletasunak ukutzen asi zan. Ingi aberrkoiak zuk bialduak ote ziran irudipena ere bai. Aberrtzaletasunarekin batera zuretzako ere toki berezi bat nere biotzean sortu ote zan ere... Madrid'en nengola "Gudari" astekari aberrtzalea artu nuenean eta "Jolas-ondorenak" idazburu zeukan idazlana irakurri, nere biotz barnean ukutu ziran eta aberri miñak gaxotu nitun eta aberri miñarekin batera... Orduantxe nere biotzean sortu zan Madrid'eko izakera eraman ezina eta nere aberri ta uriko maitasun egarria bizitu. Zuk, onenean usteko zendun Madrid'en egon nazenean ondo jolastuko nintzala. Ez, Yon, eta ez naiz damu.

—Loretxo. Nere lanak igaliak eman dituela dakust eta pozik nago. Zu aberrtzaletasunera ekartzeko egin ditudan lanak aundiak dira, baño, nere lanak igali ugariak eman ditu. "Gudari" astekarian "Iñurritza" izenpeakin "Jolas-ondorenak" idazburuakin argitaldutako idazlana nerea zan. Ziñetsi dirazu zuretzaz oroiturik maitasunez idatzitako lana zala eta zure biotza esnatu nuela ikusirik nik daukaten poza ez dauka neurririk. Zu ere pozez egongo zera, baño arpegi ituna edo daukazu... Zure begiak zerbait esan nai zendukela eta gordeta daukazula adierazten dirate... Ez aalda egia, Loretxo?

—Ez dizut ulertzen, baño zuk ala uste ba dezu...

—Bai, Loretxo; zu eta ni gaxotasun baten jabe gera igaro diran ilabetetan, zertarako jarraitu gordeaz biotz barnean dau kagun maitasun zintzo eta garbia alkarri agertu gabe? Emakumeak etzerate ausartzen gizasemeeri maite dezutela aitortzen... zuen zioak izango dituzute. Nik, ordea, ezin gorde det geigo aspaldian zuri esateko negon aitorpena.

Berbizkunde eguna da. Egun alaitsua. Egun aundia kistarrentzat. Euzkotar txiro eta aberats ziñismendunak anai maitasunez igarotzen degun eguna. Zugasti onetan askotan izan naiz ametslari. Gaurkoa ez da neretzat izango bereala aztutzekoa. Nor izan leiken olerkari zur esateko una zoriontsu onetan biotz barnean daukaten maitasuna olerkietan? Bai, Loretxo, maite zaitut eta ez daukazu esan bearrik maite nazula, aspaldian ikusten det zure neregana ko maitasuna...

—Nik ere ez neukan ezpairik maite zinduzula, baño, alaz ta guzi ere orain egin dirazun aitorpenak oraindik len baño geigo nere biotza zureganatu eta Euzkadi gure aberri bakar aldezko maitasun sutsua biotz erdian itsatsi dirazu.

—Berbizkunde eguna nere oroimen eta biotzean illezkorra izango da.

—Nik ere beste aitormen bat egin bear dizut. Zu ere keskatsu egongo zeran ustean nago ta. Dakizun bezela nere gurasoak karlatarrak dira eta aberrtzaletasunari eta aberrtzaleari gorroto bizia daukate. Asko eta askotan entzun diotet aberrtzaletasunatzaz gaizki itzegiten eta nik ludi onetan geina maite detan gizonatzaz ere bai. Oraindik ez dakite zurekin adiskidetasunik daukaten... gutxigo gaurtik aurrera zure emaztegaia naizenik. Nik, emendik aurrera agertu nai det zure emaztegai bezela eta gaur bertan esango diot nere gurasoei, gaurtik nere senargaia zerala.

—Askotan erabili det nere oldozmenean diozuna, baño, biok alkar maite izan ezkero nai ta gurasoak nai ez, alkarentzat izango gerala. Loretxo maitea, agur ta naidezun arte.

—Agur, Yon, afatsalde arte.

MENDI LAUTA

QUEIPO'RI KALE BAT

Malaga.—Malaga'ko kalerik andienari Queipo de Llano'ren izena emotia erabagi dau emengo udalak.

Aretxabaleta rak guda oñean

Atsegiñez estalita eta pozik jakin degu, Galdoiz'tar Jokin, gureganatu dala. ¡Ongi etorria Jokin, ori dek, bikain jokatzea, eta jakin zak, gogo ar... dia daukagula, irekin jardun aldi bat egiteko.

Asturias'tik datozen izpar onurak - rak ere, areta aundiz irakurtzen ditugu, batez ere euzko-gudariak egiten dituzten aurreraldaren berri izparringiak zerbait esaten digutenean. ¡Gero etorri dedila edozein "kakanarru" esaten euzkotarrok guretiak gerala ta, or baten batek esan duan bezela!

Jakiñean zerate baña ez dio ajolik, gure parapetotara etorri dan astoan berri eman bear dizuet. Badakizute, 70 k, lur sagar edo "patata"-kin etorri zala. ¡Baña guri zer esan zigun iñok ez dakitzue! Bere "declarazioak" onela egin ziguten:

"Beltza da nere izena, 6 urte ditut, eta "politikarik" ez det, eta orregatik nere errian, paxistak sartu ziranean, ez nuan igesik egin. Zortzi "ordeno y mando" bat etorri, udal-etxe aurrean batzeko asto guziak.

Arezkero, or ibili naiz gau ta egun, mendirik mendi ler egin arte lanean, pentsu gutxi, eta egurra ugari gure irabazi guzia. Nere anai asko, bide bazterretan utzi dute bizia, batzuk goseak, beste batzuek lertuta. Orain izena ere aldatu dirate, "Negro" deitzen dirate. Beste asko ere zuengana etorriko litzakez, baño, esaten digute zuek jan egiten dituzutela, baña ala ta guztiz ere, oraindik nik uste det, pasatuko dirala geyago ere alderdi onetara, ba an ez torik ezin bizi leike. Guretatik oraindik ez dute iñor erail edo "afusilatu" ba guk, askok uste ez aren, "influentzi" puxkabat ba'degu paxista artean, ba asko gure anaiak dira. Artu zazute "patata" edo lur-sagar auek, gaurtu asko ez da baña."

Orra zer esan digun gure "Beltzak", eta dirudinez pozik arkitzen da gure artean, eta emendik aurrera "Beltzak" ekarriko omen digu bazkari eta gañetiko ekarri bear diran gauz guztiak.

Beste "nobedaderik" ez da emen, beti ere, "morterazo" batzuek eta kito: Eguraldia degu txar xamarra, edurra zuri, eta zudurra gorri, baña ala ta guztiz ere, umorea nagusia.

Agur, beste bat arte.

ATTEA.

Elbar'ko guda oñetik.

Guda-oiñean

Poztu-eziñik dakust
euzkotar gudari:
mendiari erantsita,
arri-meta iduri.

Arpegiz, begi-urdiña,
amesti-uts dozu;
oldez, zindo ta sendoa;
biotzez, alaitsu.

Gaur, ostera, gau-urrean
egun bizi-nai lez,
biotz-ondoa gaxoak
samintasun jatzez.

Zugastian moko-lagun,
zozo baltz arjotetsu;
itunak sorturikoa
aren azken-kantu.

Eguzkia oraintxe da
itxaspera eror;
itzala mendi ertzez-ertz
sorgin-oiñez dator.

Lur-pilo-ur, oldozpentsu
euzko-gudaria.
Oi, nok barrendu leikean
aren gogai bizia?

Guda-lerroan igiges
aurrez bere erria,
biotz osoz iritsa dauan
txoko ain maitea.

Ara doakio illuntzez
gogamen liraiña:
danok kutun biotzean
sortetxe apaña.

Gogoa poztu oi dauan
eguna illurren da;
euzko-gudari mazala
lurrari josita.

Barnetik egan yoakoz
ames maitekorrak:
laiño-altzoan urduri
egaztu karnabak.

Azkenez... itzal lodia,
il yaku eguna;
ta itzalak beres dau
barnean ituna.

Ixil euzko-gudaria,
baiña ba-dau miña,
lor mingotz-zugarria
itzez. azal-eziña.

Ilargia, ortzipean,
saminduen lagun;
ari damotsoz maitati
naikoa begizkun.

Oi, mendi-gaiñean tinko
gauaren luzea,
eskutuzko iskanbilez
osoro betea!

OTARI

Euzkotar umien aldez

UMEAK EZITZEA

(Amaya)

"...la elegante licencia en los hechos, la elegantísima afectación en las palabras." G. Martínez Sierra. ("Cartas a las mujeres").

Ez alditutzute ezagutzen, andere bat ikusi orduráko txapela lurreraño kentzen duten gizonak; lagunen bat ikusten, duten guztian bigun irribarre egiñaz beson sorbaldara bota eta besarkatzen dutenak; gizon edo emakume zarrago bat aurkitu ta agurtzen duten bakoitzean txapela kendu ta gerri bigunaz tolestutzen diranak; gela batera sartzean beste lagun bat bilatzen ba'dute norbera azkena sartzearren bost miñutu atean kopletan egin oi dituztenak; iñori iritzietan aurkarik ez egitearren, ala: orretan okerr zaude" ez esatearren "Azkentzi eidazu baña, samin aundia det zure iritzia nereakin ondo ez etortzea" eta onelako kolpekeriak aurrez esan oi dituenak? Nolako gizon onak diruditen! Zein ondo aziak! Gizon oyek diran zaldunak! Itxura eta begiratu batean ala agertzen zaizkigu.

Baña zuek ezagutuko dituzute, noski, eta nik ere bai orrelako batzuek, dirua izan arren zorik ordaintzen ez dakitenak; etxekoentzat lapikokoa soil-soil eta eurentzat jakirik eta edaririk onenak bear izaten dituztenak; emazteari eskua jasotzen diotenak; larunbata gaba altorrtu ezin leikean lekuetan igaro eta igandean lo egiteagitik mezarik entzun gabe gelditu oi diranak; euren arrebaen lagun guztiakin kolpekerietan ibili arren emazte ta umeakin iñora ere juan nai ez dutenak eta abar, eta abar.

Ezin ukatu gentzake, ondo itz egitea, egoki agurtzea, baretasuna ta biguntasuna gauza onak diranik. Gauza onak dira eta gañera bearrezkoak alkarrtean batez ere, gauza oyek alkartasunaren oroimenak dira ta. Gañera geyenetan azaleko gauzari, gañeko mintzari, azala bakarrik ikusten baitai garrantzi aundia eman oi diogu, jakinduriari ontasunari eta benetan balio izateari baño aundijagoa.

Baña, egia esan, danok dakigu itxura onak eta kanpoko era onak azaleko ontasunak baño ez dirala izan oi geyenetan beintzat.

Gurasoak eta amak batez ere alegindu bear gera gure umetxoari azalkeri abek baño geyago balio duten onoimenak euren biotzetan sorrtu erazotzen. Beste gauza bat esan bear det gañera eta auxe da: Biotza ta gogoa landuak dituzten gizon eta emakumeak, azaletik ere berez bigunak, bareak, eta samurrak izango dirala. Gogoaren eta biotzaren ederrtasunak barnetik kanpora erten oi dualako.

Len esan detan gizonakin gertatzen dana ber-bera gertatzen da umeekin ere. Bai ditugu umeak nagusiagoak ikustean txapela beriala kentzen dutenak eta idekoakin bilatzean egoki eskua ematen dutenak; neskatxoak ba'dira berriz iñor agurtzen duten guztian laztan eman dagioten arpegia urreratzen dutenak (au, nere iritzian erderaz "cursilería" esaten zaion gauza bat besterik ez da baña).

Euren etxera iñor ikustaldi bat egitera etorrtzen danean, exeri orduráko ekarri oi dituzte—bizkarreko miñik izan ez dezaten edo—burko bigunak.

¡Ene! abek dira ume ondo aziak, abek bai dirala ume onak! ume abek diran begikoak! esango dute ume oyek bi edo iru bider bakarrik ikusi dituztenak. Mutiltxoak zaldun bat dirudi, neskatxoak berriz andere bat.

Baña euren sendi barruan ikusiko ba'lituzkie, obetotxo ezagutuko lituzkieta, jakingo leukie mutiltxoa berekoi osoa dala, dana beretzat bear duana; neskatxoa berriz gezurti utsa eta gañera bere amari noiz nai itzetik ortzera "ez det nai" "ez det egingo" erantzuten diona.

Ara emen ba lagun askok ondo azitakotzat artzen dituzten umeak. Zerbaitgaitik esan oi dute erdaldunak ikertaldietan danok onak gerala. Orrelako umeak ez dira ondo aziak, ondo eziak izan litekez.

ARTOKIETA.

Eguraldi otzak emen bakarrik eztabiguz. Ingalanderan be izotz galdetak dagiz, baña londondarrak ez-edo dauz ikaratzen eguraldi gogorrak, neskatil otal orelk agertzen daba nez. Jolas-bide yake onet izotza.